

4. Сіренко С. Укрпошта випустила марку до річниці трагедії на Чорнобильській АЕС. *Місто*. URL : <https://mi100.info/2021/04/26/ukrposhta-vypustyla-marku-richnytsi-tragediyi-na-chornobylskij-aes/>

УДК 93/94(477):316.42:008:338.48

**НЕЗАБУТНІ МИТІ (тези підготовлено учасником ліквідації
наслідків аварії на ЧАЕС)**

Тарара А. М.

Інституту педагогіки НАПН України

E-mail: anatoliy.tarara@ukr.net

26 квітня 2026 року виповнюється 40 років з моменту аварії на Чорнобильській атомній електростанції (ЧАЕС). Чорнобильська катастрофа торкнулася долі мільйонів людей. У багатьох регіонах, на величезних територіях виникли нові соціальні та економічні умови. Тому, це екологічно-соціальна катастрофа, що спричинена вибухом і подальшим руйнуванням 4-го енергоблоку Чорнобильської АЕС в ніч на 26 квітня 1986 року. Внаслідок аварії утворилася радіоактивна хмара, яка накрила не лише Україну, Білорусь і Росію, які знаходяться поблизу ЧАЕС, а й, частково, багато інших країн. Забруднено величезну територію, але головною загрозою був зруйнований реактор. Тому з перших днів після катастрофи основні зусилля були спрямовані на зменшення радіоактивних викидів з нього. Надалі потрібно було виконати на атомній станції і прилеглих до неї територіях (в т.ч. й містах) великий об'єм дезактиваційних робіт. Всі ці роботи виконували люди: цивільні, військові, представники робочих професій, інженери, науковці й т. ін., які згодом отримали статус «Учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС». Значну долю всіх зазначених вище робіт виконували воїни, як діючих військових частин, так і спеціально створених виключно для проведення дезактиваційних робіт в Чорнобильській зоні. Ці сформовані військові частини комплектувалися із солдатів, сержантів та офіцерів, що перебували в запасі.

Автор тез (як офіцер запасу за військовим фахом

«радіаційно-хімічна розвідка») весною 1987 року також був призваний до однієї з таких військових частин за номером 64354, що була розташована неподалік ЧАЕС. Тому я і воїни підрозділу, командиром якого був призначений, брали активну участь у проведенні дезактиваційних робіт не тільки безпосередньо на Чорнобильській АЕС (покрівля 3-го і 4-го енергоблоків і низка інших приміщень станції), а й на інших ділянках та містах Чорнобильської зони протягом майже 2-х місяців. Всі свої враження, емоції, переживання, все побачене (а цього було досить багато – див. далі) я заносив до щоденника. Пропоную увазі читачів декілька сторінок із цього щоденника (вони відповідають датам проведення дезактиваційних робіт в тому чи іншому місці Чорнобильської зони) і поринути в мої спогади – вони є унікальними. Хотілося б, щоб це прочитали молоді люди, які народилися після зазначених вище подій. Вони мають знати хоча б частину інформації щодо Чорнобильської катастрофи. Адже навіть новонародженим дітям в 1986 році, тепер вже – 40.

2 червня 1987 року. Закінчився черговий день напружених робіт з дезактивації об'єктів Чорнобильської зони. Об'єкти найважливіші: безпосередньо сама атомна станція та навколишня територія, ВРП – відкриті розподільчі пристрої, місто Прип'ять, Чорнобильська база річкового флоту. Роботи необхідно завершити в максимально короткий термін – так визначено урядовою комісією. Звідси і висока вимогливість до бездоганного виконання поставленої задачі. Як завжди, пізно ввечері відбувалися наради офіцерів військової частини. Кожен керівник (офіцер) дезактиваційних робіт робив короткий звіт. Потім з урахуванням інформації перевіряючих проводився ретельний аналіз повноти та якості виконання завдань. Найкраще сьогодні попрацювали воїни підрозділів старшого лейтенанта М. Дубовика, лейтенантів В. Бондаря, Н. Бахілова, С. Попова. Після короткого підбиття підсумків формувалися завдання та визначалися підрозділи для виконання необхідних дезактиваційних робіт наступного дня. У військовій частині постійно відчувався високий рівень напруженості, солдати й командири (в т.ч. й командир батальйону) були максимально

сконцентровані. Інакше не можна – йде битва людей з наслідками жахливої катастрофи, йде битва за життя всього живого. І тут, як завжди, на найнебезпечніших і найважчих ділянках знаходився воїн. Саме рівень його політичної та моральної свідомості й стійкості, його відданість обов'язку, Батьківщині й визначали успішне виконання завдань державної ваги.

15 червня. Ранній червневий ранок, ще не розвиднілося. «По машинах!» - лунає команда, і підрозділи воїнів виїжджають на об'єкти. Сьогодні на атомну станцію зі своїм підрозділом їде старший лейтенант Є. Сабадаш. Важлива деталь: на цей об'єкт для проведення дезактиваційних робіт відправляють, як правило, найбільш серйозних, сумлінних людей. У підрозділі Сабадаша такими є рядові М. Матвєєв, М. Груздков, І. Беденко, А. Литвиненко, сержанти С. Пономаренко, В. Шардаков. Вони їдуть сьогодні, щоб продовжити і найближчим часом переможно завершити роботу сотень і навіть тисяч таких як вони.

Я виразно пам'ятаю всі виїзди на об'єкти, що вимагали проведення дезактиваційних робіт. Як вже зазначалося вище, особлива увага приділялася безпосередньо Чорнобильській АЕС. В цей час дезактиваційні роботи виконувалися на покрівлі 3-го та 4-го енергоблоків. Найпам'ятнішим є виїзд на станцію *20 червня*.

... Переодягнувшись у спецодяг, я і воїни мого підрозділу піднімаємося до позначки 16,7. Ще кілька десятків сходинок по вертикальних сходах, *і ось вона* – покрівля 3-го і 4-го енергоблоків. Саме тут у ті квітневі дні 1986-го героїчно боролися з вогнем пожежники. Основні джерела радіації на цей час вже прибрані (зокрема, уламки радіоактивного графіту, як складової атомного реактора), але навіть сама асфальтована покрівля в багатьох місцях є досить небезпечною. Її потрібно зламати, завантажити на транспорт, вивезти. У деяких місцях покрівлі можна перебувати не більше 10 хвилин. Як же потрібно працювати ці 10 хвилин із ломом чи відбійним молотком у руках, щоб потім самому собі не було соромно за цей крихітний проміжок часу свого життя....

І ось воїни (рядові солдати й сержанти) в очікуванні моєї команди (як правило, на всіх об'єктах вона була наступною: «Хлопці, за мною!») для швидкого вибігу (саме так – з метою

зменшення отримуваної дози опромінення) на покрівлю 3-го та 4-го енергоблоків. Вдивляюся у їхні обличчя. Що на них – страх? Ні! Ось стоїть молодий юнак, йому, напевне, трохи більше 20-ти. Це рядовий Л. Дзис. На його обличчі – гранична зосередженість, готовність виконати поставлене завдання. Поруч із ним знаходяться рядові Н. Глінський, А. Прилепін, Б. Яландаєв, старшина В. Потапов. Я вже мав нагоду переконатися – цим людям можна довіряти найважчі та найвідповідальніші ділянки, вони не підведуть. І зараз на їхніх надмірно загорівших обличчях (як наслідок дії радіаційного опромінення, а не сонця...) я бачу таку ж відвагу і впевненість. Це дуже важливо, оскільки зараз без хвилини вагання їм треба йти в небезпечне місце, виконувати роботу державної ваги. Це і є вірність обов'язку, присязі, Батьківщині. В цей момент я ще ось про що подумав. Останнім часом все частіше можна почути нарікання на адресу сучасної молоді з боку старшого покоління. Але як бути з Чорнобилем чи, скажімо, Афганістаном, де сміливо борються такі ж хлопці? *Кажуть, справжнє обличчя людини можна побачити лише у вкрай складній ситуації.* Що ж, коментарі тут зайві, бо Чорнобиль, як і Афганістан, яскраво висвічують найкращі якості нашої молоді.

6 липня. Сьогодні з воїнами мого підрозділу для проведення дезактиваційних робіт я вперше їду до м. Прип'ять. У напруженій роботі непомітно проходить перша половина дня. Вільні хвилини з'явилися лише під час обідньої перерви, тому я вирішив ознайомитись з містом. Над головою чисте, блакитне, бездонне небо і сонце, яскраве та лагідне. Тепло, дуже тепло, немає й найменшого подиху вітру і *тиша, глибока, таємнича...* Дивно, адже я у сучасному місті... І ось переді мною місто. Їду вулицями Лесі Українки, Корольова, Спортивній. Обабіч – красені-будинки: багатоповерхові, чисті, світлі, нові. На багатьох стінах блищать і переливаються на сонці акуратно та зі смаком оформлені кольорові панно. Легко впізнати дитячі садки та школи. І все це «тоне» в суцільній зелені та квітах. Повертаю на узбіччя до квітів. Ось ростуть оксамитові троянди. Їхній тонкий ніжний запах, відчуваю навіть на відстані. Зрізаю декілька і насолоджуюся їхнім неповторним ароматом. Цю дзвінку тишу

доводилося чути в багатьох населених пунктах 30-кілометрової зони. Однак тут вона особлива, тому що скрізь краса, яка створена людиною для неї ж самої. Але, на жаль, немає кого зараз тішити нею. *Вона щось чекає, сподівається, просить у людей допомоги....* Знаючи це, воїни приїжджають в місто щодня для проведення дезактиваційних робіт. Ось і зараз вулицями мчаться АРСи, рясно поливаючи водою дорогу та квіткові клумби. Водії рядові В. Коваленко, О. Клочков, С. Колесников, сержант В. Скиба трудяться невтомно.

18 липня. Сьогодні я знову в Прип'яті. Вкотре і востаннє. Завтра від'їжджаю додому, вже підписаний наказ щодо закінчення моєї служби. Я встиг полюбити це місто. Сьогодні я маю попрощатися з ним, можливо, назавжди. *Думка про це пригнічує, наводить непереборний сум.* Йду вулицею до центральної площі, де розташовані адміністративні та культурні будівлі. Як і в перший приїзд, над головою яскраве сонце і небо – блакитне й чисте. *А довкола ідеальна тиша, жодної живої душі. Про це не можна розповісти, цього не можна передати – це потрібно відчувати й побачити.* Виявляється ще й почути! Що ж тут можна ще й почути? Можна... *Зворушує до болю, до самої глибини душі задушевна пісня, що ллється зі встановлених на площі гучномовців – «Яблуні в цвіті» співає Мартинов....*

Міста, села, як і люди, мають свою долю. Яка вона у вас, села зони та місто Прип'ять? Дивне питання, чи не так? Сотні тисяч людей працювали і працюють з ранку й до ночі, повертаючи до життя Чорнобильську землю. Даремно? Ні. Завдяки їм, їх самовідданої праці яблуні тут будуть квітнути, своїм цвітом вони будуть радувати людей, які вже живуть поруч з ними...